

A NEMZETBIZTONSÁGI TEVÉKENYSÉG TÁRSADALOMTUDOMÁNYI MEGKÖZELÍTÉSE

A nemzetbiztonsági tevékenységet – azon belül a titkosszolgálati, úgymint a hírszerző és elhárító munkát – napjainkban többségében jogi-tartalmi szempontból, a részükre adott felhatalmazás, az alkalmazható eszköz- és módszerrendszer oldaláról, vagy történeti, azaz esettanulmányokon keresztül vizsgálják¹. Mindazonáltal maguk a szolgálatok az állam, a titkosszolgálatok munkatársai pedig a társadalom szerves részét képezik. Mindezek miatt vonatkozásukban a szokásos jogtudományi, vagy némely esetben történettudományi megközelítés mellett érdemes politikatudományi, szociológiai, pszichológiai, filozófiai és pedagógiai, de akár közgazdaságtudományi szempontú kutatásokat is végezni. A társadalomtudományok felsorolás szerinti többségében már készültek olyan művek, amelyek kiindulási alapot jelenthetnek ehhez, azonban átfogó vizsgálatuk még várat magára.

A tanulmány célja a nemzetbiztonsági tevékenységet érintő legfontosabb társadalomtudományi kérdések és kutatások bemutatása, emellett javaslatok megfogalmazása a további kutatási irányokra vonatkozóan. Mindezek előtt azonban tisztázásra szorul a 'nemzetbiztonsági tevékenység' fogalma, mivel azt szélesebb körben a titkosszolgálati eszközök alkalmazásával azonosítják, mialatt tartalmát tekintve attól jóval bővebb kategória.

A nemzetbiztonsági tevékenység értelmezése

A nemzetbiztonsági tevékenység összességében felfogható a nemzetbiztonsági érdek érvényesítésére² kijelölt, és az abban egyéb érintettség, esetlegesen sajátos érdekviszony miatt részt vevő szervezetek és személyek ezirányú működéseként. Ahogyan a nemzetbiztonsági érdek magyar szabályozás szerinti fogalmából is levezethető, abban nem kizárólag a nemzetbiztonsági szolgálatoknak van szerepük, hiszen a függetlenség és a törvényes rend biztosításában többek között a Magyar

¹ DR. RÉVÉSZ Béla: Kutatások a sötétben. A titkosszolgálatok vizsgálatának módszertani kérdéseiről; Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Politológiai Tanszék, 2015. november 30-ai előadásának 2. kérdése: *Mivel magyarázható az, hogy a politikatudomány nem tartja fontosnak a titkosszolgálati tevékenységek elemzését, az eddigi kutatások zöme pedig történeti vagy normativista irányból közelít a problémakörhöz?* <https://u-szeged.hu/szabadegyetem/xvi-szemeszter/kutatasok-sotetben/kutatasok-sotetben?objectParentFolderId=28062> (Letöltés ideje: 2022. 05. 30.)

² Például Magyarországon a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 74. § a) nemzetbiztonsági érdek: *Magyarország függetlenségének biztosítása és törvényes rendjének védelme*

Honvédség³, a törvényes rend védelmében a Rendőrség⁴ is szerepet játszik. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy napjainkban a biztonság, és így a nemzetbiztonság védelme sem teljesíthető kizárólag a fegyveres, rendvédelmi és titkosszolgálati szervek alkalmazásával⁵, mivel azok olyan dimenziói is előtérbe kerültek, amelyek illetékesség okán más állami szervek (pld. médiahatóságok, a kibervédelmet az adott intézményben ellátó szervezeti egységek), több esetben a tevékenység egy részének kiszervezése révén polgári vállalkozások (pld. kritikus infrastruktúra fenntartási feladataiban közreműködők), továbbá mint a biztonság tudatosság egyik megnyilvánulási formája az egyén felelősségi körébe tartoznak⁶.

Mindezekben belül kiemelten érdemes foglalkozni a titkosszolgálatok kormányzati irányításában részt vevő személyekkel – úgymint az irányító miniszterekkel, államtitkárokkal, a kormányzati egyéb szakmai vezetőkkal és tanácsadókkal. Esetükben a későbbiekben körülírára kerülő biztonsági és pszichológiai, továbbá szociológiai nézőpontokat ugyan figyelembe vehetjük, azonban kiválasztásuk szempontjai nem egyeznek meg a titkosszolgálati dolgozókéval. Igaz azonban az is, hogy befolyástól mentes munkavégzésük nem biztosítható másképpen, mint a megfelelő felkészítéssel, és a jogszabályokban előírt biztonsági ellenőrzések lefolytatásával.

A nemzetbiztonsági tevékenység tehát olyan komplex, állami és nem állami szereplők részvételével folytatott, a nemzetbiztonsági érdek érvényesítésére irányuló folyamat, amely bár magában foglalja, de túl is mutat a titkosszolgálati eszközalkalmazáson, annak eredményeit döntéstámogató funkciójának betöltésében használja fel. E funkció értelmezhető a hírszerzés oldaláról a kormányzati döntésekhez szükséges információk biztosításaként és az elhárítás részéről a hatáskörbe utalt cselekmények, továbbá az azokhoz vezető kockázatok felderítéseként.

³ A honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény 80. § 16. *honvédelmi érdek: Magyarország biztonságát, katonai védelmi képességét meghatározó módon befolyásoló körülmények összessége, ideértve különösen a törvényes rend védelméhez, a függetlenség elleni támadó szándékú törekvések, a szuverenitást és területi integritást sértő vagy veszélyeztető törekvések elhárításához, a szövetségi kötelezettségek teljesítéséhez, a szövetségi és honi védelmi infrastruktúra működésének, fejlesztésének biztosításához fűződő érdekeket*

⁴ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) 46. cikk (1) *A rendőrség alapvető feladata a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme.*

⁵ „...nemzetbiztonsági tevékenység nem rendőri tevékenység, nem titkosszolgálati tevékenység, hanem titkosszolgálati módszereket is alkalmazó döntés-előkészítő, döntéstámogató tevékenység, amiből következik, hogy a nemzetbiztonsági tevékenység elsődleges ismérve tehát nem a titok, a titkolózás, hanem az ország, a nemzet szolgálata, és maga az elnevezés is ezt testesíti meg.” In.: DR. JÁVOR Endre ezredes: A nemzetbiztonsági szolgálatok társadalmi megítélése, támogatottsága – a média szerepe a társadalom véleményalkotásának formálásában; Felderítő Szemle, 2009/2. p. 63.

⁶ Lásd még: HÓDOS László: A nemzetbiztonsági szolgálatok közelmúltbeli tevékenységét befolyásoló mérföldkövek, avagy az új típusú biztonsági kihívások jelentette veszélyek és az azokra adott kormányzati, illetve jogalkotói válaszok 2010 és 2020 között; Szakmai Szemle, 2021/1. pp. 134-149.

Ilyen értelemben a nemzetbiztonsági tevékenység a társadalom olyan funkciója, amelyben a biztonság érvényesítésében érintettek szervezeti keretek között, vagy egyénileg részt vesznek. Fontos megjegyezni, hogy a demokratikus államokban a részvétel döntően az önkéntességen alapul. Mindez Magyarországon a rendszerváltás után történt szervezeti reformok nyomán alakult ki, mindaddig az állambiztonsági szervek tevékenységére és az állampolgárok nemzetbiztonsági (korábban állambiztonsági) tevékenységbe történő bevonása részben a megfélemlítésen, a negatív következmények kilátásba helyezésén alapult. A demokratikus átalakulás hozadékaként az emberi és állampolgári jogok érvényesülése és az állam átláthatóvá váló működése további katalizáló erőt jelentett a nemzetbiztonsági tevékenységben történő részvételi hajlandóság növelésére. Immár annak ellenére, hogy a titkosszolgálatok tevékenységének nagy részét a misztikum lengte körül, a rendszer nyilvános jogszabályokon alapuló működése megismerhetővé vált az állampolgárok számára is, a titkosság már nem a tevékenységi irányokra, vagy a jogtalan cselekmények elfedésére irányult, hanem a konkrét műveleti tevékenységgel kapcsolatos információk védelmére.

Mindezen változások pozitív következményeként a titkosszolgálatokkal való önkéntes együttműködési hajlandóság – kiemelten a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni tevékenységben – növekedett⁷, a szolgálatok egyértelműen meghatározott alapfeladataival az emberek azonosulni tudtak, így a nemzetbiztonsági tevékenység részeként megindulhatott az a már 'szolgáltatói tevékenységnek' nevezhető munka, amely a biztonság garantálására irányult.

A társadalmi megítélés kérdései

A titkosszolgálatok által nyújtott szolgáltatás a biztonság, amelynek értékét az iránta való kereslet határozza meg. Tipikusan a nagyobb horderejű események után (pld. terrortámadások, helyi és globális hatású konfliktusok, kémügyek, kibertámadások) megnő az ezirányú társadalmi igény, amely általában olyan kormányzati lépéseket generál, amelyek a nemzetbiztonsági struktúra átalakítására, illetve többletforrások biztosítására irányulnak.⁸ A társadalom részéről meglévő ilyen szükséglet (kereslet) azt is jelenti, hogy a közmegítélés szerint a közösség működésére valós befolyással bírnak olyan események, amelyek kezelése – legtöbbször megelőzése – funkcionális szervezet létét, vagy cselekvését kívánja meg. Ez a társadalom által támasztott igény azonban – napjainkban már különösen – maga után vonja a visszacsatolás követelményét is, amelyről gyakran megfeledkezünk.

⁷ A nyilvánosság számára megismerhető ilyen tevékenységek például az Alkotmányvédelmi Hivatal Awareness Programja, az Amerikai Egyesült Államok 2007. évi Nemzeti Információmegosztási és Védelmi Stratégiájának (National Strategy for Information Sharing and Safeguarding) részeként működtetett Országos Gyanús Tevékenység Bejelentésére Irányuló Kezdeményezés (Nationwide Suspicious Activity Reporting Initiative).

⁸ A terrorizmus kapcsán lásd még: BARTÓ Róbert – FARKAS Ádám: A terrorizmus elleni harc nemzetközi jogi trendjei. In: FARKAS Ádám – VÉGH Károly (Szerk.): Új típusú hadviselés a 21. század második évtizedében és azon túl. Intézményi és jogi kihívások. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2020. pp. 115-132.

A titkosszolgálatoknak biztosított többletforrás mellett természetes és jogos igény a közösség részéről, hogy reális képet kaphasson a befektetése megtérüléséről természetesen olyan keretek között, amely a műveleti biztonságot nem veszélyezteti. Bár közvéleménykutatási adatok nem állnak rendelkezésre, de az utóbbi évtizedek tapasztalatai alapján elmondható, hogy a részletekbe menő tájékoztatás helyett többségében elegendőnek bizonyul az olyan nyilatkozatok kiadása, amelyek bemutatják a fejlődés irányait (pld. világszínvonalú titkosszolgálati eszközök beszerzése, az ország védelmi képességeinek erősítését biztosító kibervédelmi szoftverek vásárlása), azonban kellően általánosak is a konkrét műveleti tevékenység védelme érdekében. Meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy amennyiben valamilyen nagyobb horderejű botrány körvonalazódik abban az esetben viszont részletes tájékoztatási igény jelenik meg a társadalom részéről (pld. Snowden-botrány, 9/11 kapcsán a titkosszolgálatok által elkövetett hibák).

A fenti közmegegyezésként is felfogható kettősség mellett ugyanakkor annak ellenére, hogy a társadalom nem fejt ki célirányos tevékenységet a titkosszolgálatok belső információinak megszerzésére, maga a titok léte információhiányt okoz az emberekben. Mindez, ahogyan Révész Béla is megállapítja⁹, társadalmi feszültséget és információs vákuumot hoz létre, amelyet az emberi elme igyekszik kitölteni.¹⁰ Ekkor válik az addig rejtett titkosszolgálati tevékenység misztifikálttá, jelennek meg azon fikciók, amelyek megfelelő kontroll nélkül az összeesküvés elméletek kialakulásához vezethetnek, vagy szándékosság esetén befolyásolási, illetve dezinformációs tevékenységet eredményeznek.

A biztonság és a munkaerő

A nemzetbiztonsági tevékenység sajátos körülmények között, egyedi eszközrendszerrel végrehajtott feladatai megkövetelik a magasabb fokú biztonsági rendszabályok betartását. Amennyiben el is tekintünk attól, hogy folyamatában jellemzően minősített adatok keletkeznek, akkor is figyelembe kell vennünk az ezen információk megszerzésére irányuló ellenérdekelt titkosszolgálati tevékenységet – a hírszerzést. Minden, a nemzetbiztonsági tevékenységet érintő adat ugyanis e szolgálatok érdeklődésére számot tart, és egyben ezek a legértékesebbek is egy idegen állam számára. Mint ilyenek pedig különösen védendőek, megszerzésük megakadályozása pedig az elhárítás legfontosabb feladata.

A nemzetbiztonsági tevékenység teljes folyamatában kiemelt jelentősége van tehát az adatok védelmének – a hírszerzés oldaláról azok megszerzésének –, amely az abban résztvevők oldaláról nagyfokú biztonságtudatosságot követel meg. Első olvasatban a nemzetbiztonsági tevékenységben részes titkosszolgálati munkatársak ilyenek, azonban a kérdést érdemes inkább generálisan vizsgálni, hiszen a szolgálathoz való tartozás kultúrája csupán egy felnőtt korban kialakított tanult viselkedési forma – nem is említve a nemzetbiztonsági tevékenységben részt vevő

⁹ RÉVÉSZ Béla: A titok, mint politika. A titkosszolgálatok politológiai kutatásának lehetőségei; Doktori Disszertáció, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Szeged, 2007. p. 6.

¹⁰ A pszichológia viselkedéstudományi ága szerinti attribúciós kényszer, hiba, torzulás: hajlunk arra, hogy akkor is okságot, szabályszerűséget, szándékosságot észleljünk, amikor az valójában nem áll fenn.

más személyeket, akik általában nem kapnak biztonságtudatosítási felkészítést –, mialatt teljes személyiségünk egész addigi életünkben fejlődött.

Amellett, hogy az adatok védelme érdekében nyilvánvalóan szükséges a biztonságtudatosítás, mind az állami, mind a civil szférában el kell végezni a célközönség szociológiai vizsgálatát is, hiszen eltérő oktatási módszereket kell alkalmazni az iskolai végzettség, a betöltött beosztás, az előzetes tapasztalatok és munkahelyek függvényében, mindamelllett, hogy figyelembe kell venni a generációs különbségeket is.

A munkaerőpiacon jelenleg és a belátható időn belül aktív Baby Boom, X, Y, Z, Alfa generáció jellemzőinek mellőzésével,¹¹ azok közül csupán vizsgálódásunk szempontjából a legfontosabbakat kiemelve elmondható, hogy annak ellenére, hogy nem lehetséges éles határvonal meghúzása az egyes nemzedékek között, azonban tendenciózus fejlődési folyamatuk lekövethető. Az egyes generációk egyedileg jellegzetes magatartási formákat követnek, specifikus attitűdökkel rendelkeznek. A jelenleg aktív, azonban még fiatal generációk – Y, Z – az előző nemzedékektől élesen elkülöníthető preferenciákkal rendelkeznek. Ez főként a projektszemléletben érhető tetten, azon belül is a munkatársakkal – és kifejezetten a tehetséges munkatársakkal – való közös, alkotó tevékenység előtérbe helyezésében. Biztonsági oldalról vizsgálva a nemzedékeknél folyamatos az új technológiák iránti érdeklődés és azok használatának növekedése, amely folyamatosan újabb biztonsági kockázatok kialakulásához vezet.

A munkaerő megszerzése és megtartása szempontjából nézve szükségszerű a kimagasló munkatársak felvétele annak érdekében, hogy beinduljon a tehetségspirál,¹² amely további kivételes képességű személyeket vonz a szervezethez. Külön vizsgálandó kérdés az általános biztonságtudatosság és a magánéletbe való beavatkozás megítélése a fiatalabb generációkban, hiszen ezek is nagy hatással vannak a szervezetbe való bekerülés és a tényleges munkavégzés esetén. Általános rendezőelvként elmondható, hogy az újabb nemzedékek egyre kevésbé tolerálják a napi életükbe – különösen a kapcsolattartásukba – való (akár passzív) beavatkozást: „*a nyilvános egyre nyilvánosabb, a privát egyre inkább priváttá válik*”.¹³ Ez a tendencia visszavezethető arra, hogy az egyes generációk milyen körülmények között nőttek fel, ugyanis míg a Baby Boom és X generációk megtapasztalták a II. világháború utáni helyreállítás és a hidegháború nehézségeit, amelyek során biztonságuk az államtól és az általa bevezetett (jogkorlátozó) intézkedésektől függött,

¹¹ Lásd bővebben: ZALAI Noémi: Új típusú kihívások: generációváltás a nemzetbiztonsági szolgálatoknál; Nemzetbiztonsági Szemle 2016/1. pp. 34-44.
https://epa.oszk.hu/02500/02538/00013/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2016_01_034-044.pdf (Letöltés ideje: 2022. 05. 16.)

BABOS Sándor: Titkos felderítés a generációk tükrében. Szakmai Szemle 2018/4., pp. 17-26. https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2018_4_szam.pdf (Letöltés ideje: 2022. 05. 16.)

MCCRINDLE, Marc – WOLFINGER, Emily: The ABC of XYZ. Understanding the Global Generations; UNSW Press, 2009.

¹² A szociológiai kutatások szerint megnő a munkavállalási hajlandóság azokon a helyeken ahol köztudottan egy-egy kimagaslóan tehetséges személlyel lehet együtt dolgozni.

¹³ SIMMEL, Georg: A titok és a titkos társadalom; In.: Simmel, Georg: Válogatott társadalomelméleti tanulmányok; Gondolat Kiadó, Budapest, 1973. p. 321.

addig a későbbi nemzedékek már az előzőekhez képest biztonságosnak nevezhető körülmények között nőttek fel.

Külön vizsgálandó kérdés – amelyet egyelőre csak részben lehetséges megválaszolni – a generációs különbségekből adódó problémák feloldása. A nemzetbiztonsági tevékenység különböző szintjein gyakran áll elő olyan állapot, amelyben a korábbi generáció széleskörű és hosszú titkosszolgálati tapasztalattal rendelkező tagja műveleti tisztként, vagy akár egy szolgálat vezetőjeként dolgozik, mialatt egy fiatalabb nemzedék tagja éppen e szolgálat kormányzati irányításában vesz részt. Az idősebb generáció tagja a tapasztalatot és a szolgálatban eltöltött időt tartja mértékadónak, míg a fiatalabb a projektspecifikus tényleges szaktudást és az együttműködési készséget. Mindez feloldhatatlan véleménykülönbséget okoz, amely végső soron a nemzetbiztonsági érdek sérelméhez vezethet.

A véleménykülönbség és a generációs feszültségek figyelmen kívül hagyása mellett nyilvánvalóan működőképes marad a hierarchikus rendben működő tevékenység, azonban hatékonysága mindenképpen csökken. A felek egymáshoz való közelítése a megfelelő oktatási rendszer bevezetésével részben megoldható, azonban véleményem szerint a feszültségeket végső soron csak a közös, huzamosabb ideig végzett munka oldhatja fel.

Pszichológiai kérdések

A nemzetbiztonsági tevékenységen belül a titkosszolgálati szférában már hagyományosnak nevezhető, hogy a felvételre tervezett személyek a szigorú biztonsági ellenőrzés mellett pszichológiai vizsgálaton is átesnek. Míg az előző a személy addigi életvitelére vonatkozó információkat, addig utóbbi a pillanatnyi lelki állapotot hivatott feltérképezni. Kiemelendő a 'pillanatnyi' kifejezés, hiszen a jövőre vonatkozó előrejelzések ugyan tehetők, továbbá a múltra vonatkozóan az interjúk során szerethető be adat, azonban tényleges és objektív információk kizárólag a vizsgálat időpillanatában fennálló lelkiállapotra vonatkozóan szerezhetők be. A biztonsági ellenőrzés és a pszichológiai vizsgálat között mindazonáltal vonható párhuzam, ugyanis végső soron mindkettő a szervezet és a (nemzetbiztonsági) tevékenység során keletkező – döntően minősített – adatok védelmére irányul azáltal, hogy mindegyik megpróbálja kiszűrni azon személyeket, akik olyan kockázattal rendelkeznek, amely az elvárt mértékű titoktartás valószínűségét csökkenti.

A nemzetbiztonsági tevékenység teljes spektrumában – de különösen a titkosszolgálatok esetében – a pszichológiai megbízhatóság, lelki stabilitás kulcsfontosságú tehát a minősített adatok védelme szempontjából. Mindez természetesen nem csak a felvételi eljárásra vonatkozik, hanem az állomány rendszeres felmérésére és gondozására is. Ebben az esetben is párhuzamosan szükséges végezni a biztonsági szempontú ellenőrzést és a pszichológiai gondoskodást, hiszen szoros összefüggés áll fent közöttük. A kettő terület együttműködését több tényező is nehezíti – elsősorban a különleges személyi adatok kezelése okán –, azonban ezek szintetizálása a szakterületek között jogi normák szintjén megoldott.

A nemzetbiztonsági stratégiai szinttől elvonatkoztatva érdemes kitérni a tényleges műveleti munka pszichológiai aspektusaira is. Mindamellett, hogy a titkosszolgálati tevékenység jelentős része technikai jellegű, a szakemberek között megegyezés mutatkozik abban, hogy a minőségi (esetleg minősített) és időszerű információkat elsősorban a humán forrásoktól lehetséges megszerezni. Mind a hírszerzés, mind az elhárítás vonatkozásában igaz ez, és éppen ebből kifolyólag jelenthető ki, hogy a nemzetbiztonsági tevékenység taktikai szintjén a kapcsolatokkal való együttműködés elsődlegessége miatt kiemelkedően fontos a pszichológiai ismeretek és gyakorlat megléte. A humán erőforrás megfelelő vezetése, a velük való foglalkozás, sőt egyáltalán a megközelítésük olyan technikákat igényelnek, amelyek más foglalkozási ágakkal össze sem hasonlíthatók. Mindezen képességeket nyilvánvalóan a szervezett oktatásokon és tréningeken keresztül kell kialakítani, azonban megjegyzendő, hogy a szakma igazi fortélyai a tapasztalattal, vagy a tapasztalt kollégák iránymutatásaival alakulnak ki.

Végszó

A nemzetbiztonsági tevékenység társadalomtudományi megközelítésének átfogó vizsgálata több tudományág több tudományterületét érintő komplex feladat. A jelen tanulmányban bemutatott kérdések csupán napjaink legégetőbb problémáit érintik, azonban ezek további kutatása is rendkívüli erőfeszítést kíván meg.

Közhelyes, de a szituációt pontosan leíró értelmezés szerint a titkosszolgálati és a nemzetbiztonsági tevékenységet csak belülről lehetséges vizsgálni, azonban egy ilyen kutatás eredményeit nem lehet publikálni. A nyíltan megjelenő publikációk sosem lehetnek teljeskörűek, hiszen nem tartalmazhatják mindazt az információt, amely a nemzetbiztonsági szférán belül keletkezik.

Mindezek ellenére, véleményem szerint kijelenthető az, hogy napjaink legfontosabb, a nemzetbiztonsági tevékenységet érintő kérdései a generációs problémák kezelése, a biztonsághoz való viszony megváltozása, a pszichológiai felkészítés és a nyilvánosság tájékoztatásának kérdésköre.

Mindezek átfogó vizsgálata a korábban megjelenített tudományágak művelőinek közreműködését igényelné, amelynek megkezdéséhez szükséges a meghívásos szakmai konferenciák rendszerének kidolgozása.

Felhasznált irodalom:

- A honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény
- A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény
- BABOS Sándor: Titkos felderítés a generációk tükrében. Szakmai Szemle, 2018/4. https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2018_4_szam.pdf (Letöltés ideje: 2022. 05. 16.)
- BARTKÓ Róbert – FARKAS Ádám: A terrorizmus elleni harc nemzetközi jogi trendjei. In: FARKAS Ádám – VÉGH Károly (Szerk.): Új típusú hadviselés a 21. század második évtizedében és azon túl. Intézményi és jogi kihívások. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2020.
- HÓDOS László: A nemzetbiztonsági szolgálatok közelmúltbeli tevékenységét befolyásoló mérföldkövek, avagy az új típusú biztonsági kihívások jelentette veszélyek és az azokra adott kormányzati, illetve jogalkotói válaszok 2010 és 2020 között; Szakmai Szemle, 2021/1.
- DR. JÁVOR Endre ezredes: A nemzetbiztonsági szolgálatok társadalmi megítélése, támogatottsága – a média szerepe a társadalom véleményalkotásának formálásában; Felderítő Szemle, 2009/2.
- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
- MCCRINDLE, Marc – WOLFINGER, Emily: The ABC of XYZ. Understanding the Global Generations; UNSW Press, 2009.
- RÉVÉSZ Béla: A titok, mint politika. A titkosszolgálatok politológiai kutatásának lehetőségei; Doktori Disszertáció, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Szeged, 2007.
- DR. RÉVÉSZ Béla: Kutatások a sötétben. A titkosszolgálatok vizsgálatának módszertani kérdéseiről; Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Politológiai Tanszék, 2015. november 30-ai előadása <https://u-szeged.hu/szabadegyetem/xvi-szemeszter/kutatasok-sotetben/kutatasok-sotetben?objectParentFolderId=28062> (Letöltés ideje: 2022. 05. 30.)
- SIMMEL, Georg: A titok és a titkos társadalom; In.: Simmel, Georg: Válogatott társadalomelméleti tanulmányok; Gondolat Kiadó, Budapest, 1973.
- ZALAI Noémi: Új típusú kihívások: generációváltás a nemzetbiztonsági szolgálatoknál; Nemzetbiztonsági Szemle 2016/1. https://epa.oszk.hu/02500/02538/00013/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2016_01_034-044.pdf (Letöltés ideje: 2022. 05. 16.)